

Beyin Temelli Öğrenme Yaklaşımına Dayalı Din Öğretimi (Kitap Tanıtımı)

Şemseddin KOÇAK^a

Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Adana/ Türkiye, kocaks01@gmail.com

*Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 01.10.2018 Düzeltme/Revised: 21.10.2018
Kabul/Accepted: 31.10.2018*

BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME YAKLAŞIMINA DAYALI DİN ÖĞRETİMİ

Rıdvan DEMİR

Karahan Kitabevi, Adana, 2017, 202 sayfa

Bu çalışma doktora tezi olarak (2016) yapılmış olup, doktora çalışmasının kitaplaştırılmış halidir. Kitap; giriş, kuramsal çerçeve, yöntem, bulgular, sonuç ve öneriler olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Neden, Beyin Temelli Öğrenme?

Kitabın giriş kısmında yazar beyin temelli öğrenmenin neden önemli olduğunu geleneksel yöntemler ile kıyaslayarak dile getirmektedir. Yazara göre; *günümüzdeki çok hızlı bilimsel ve teknolojik gelişmeler, bireyleri yaşam boyu öğrenmeye zorlamaktadır. Sürekli öğrenme ve öğrendiklerini kullanabilme becerisi kazandırma, geleneksel öğretim yöntemleri (düz anlatım, ezber, tekrar, yazdırma, vb.) ile mümkün değildir. Çünkü geleneksel öğretim yöntemleri öğretmeni/programı merkeze almakta ve öğrenciyi pasif konumda bırakmaktadır. Bu durum, hem öğrencinin üst düzey öğrenmeleri gerçekleştirilmesini engellemekte, diğer bir deyimle öğrenmeyi “bilgi” ve “kavrama” basamaklarında bırakmakta, hem öğrencinin üst düzey öğrenmeler (uygulama, analiz, sentez, değerlendirme) gerçekleştirilmesini engellemekte, hem de öğrencinin pasif karakter geliştirmesine neden olmaktadır. Bunun yanında, geleneksel eğitim anlayışı, günümüz bilgi toplumunun istediği niteliklere sahip insan gücünü karışılmaktan uzak kalmıştır.*

Diğer taraftan, günümüz bilgi toplumunda, dinin insanın ahlaki gelişimine katkı sağlayabilmesi, hayatını anlamlandırmasında yardımcı olabilmesi artık geleneksel din öğretimi anlayışı ile mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Yazar, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin çok yönlü bir ders olması dolayısıyla, etkin bir öğretim için yöntem zenginliğine gidilmesi ve birden çok yöntem ve tekniğe başvurulması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Bir diğer neden olarak, içinde yaşadığımız bilgi ve iletişim çağının içinde ihtiyaç duyulan araştırmacı, yaratıcı, sorgulayarak öğrenen, karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilen bireyler yetiştirebilmek için yeni öğretim anlayışlarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir.

Son zamanlarda din öğretiminde öğrenme anlayışının değiştiği ve ilk ve orta öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programlarının geleneksel din öğretimindeki ezbere çok yer vermediği, kendi başına düşünebilen, eleştirel zihniyete ve seçme kabiliyetine sahip, hayatın anlamını keşfeden ve inancını aklıyla bütünleştirebilen bireyleri yetiştirmeyi hedeflediği, yapılandırıcı yaklaşımı, çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme gibi çağdaş yaklaşımları dikkate aldığı; öğretmenlerin de, geleneksel yöntemlerde değişikliğe gitmeleri ve öğrencilerdeki bireysel farklılıkları dikkate alarak en uygun yöntemi kullanarak derslere girmeleri istendiği, dile getirilir.

Günümüzde bireysel farklılıklara çok fazla vurgu yapıldığı, çünkü bireylerin farklı özelliklere sahip olmalarının onların öğrenme stillerini de etkilediği düşünülmektedir. İşte bu anlamda Beyin Temelli Öğrenme, öğrencilerin sürekli aktif olduğu, görerek, duyarak, rol yaparak öğrendiği ve ders dışı sırasında çok çeşitli öğretim yöntemlerinin kullanıldığı bir yaklaşım olarak dikkat çekmektedir.

Beyin Temelle Öğrenme yaklaşımının gerektirdiği yöntem ve tekniklerin öğretim sürecinde kullanılması, Din kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi bilişsel ve duyuşsal öğrenme alanlarının yoğun olduğu bir derste ezber yerine anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine önemli katkı sunabileceği ifade edilmektedir. Böylece öğrencilerin öğrenmeden zevk almaları ve yaşam boyu öğrenen bireyler haline gelmeleri sağlanmış olacağı gibi öğretmenlerin de mesleki gelişmelerine katkıda bulunmuş olacağına dikkat çekilmektedir.

Kitapta, Beyin Temelli Öğrenmeye duyulan gereksinim ve Beyin Temelli Öğrenmenin nedenleri yukarıda zikredilen bilgiler çerçevesinde dile getirilerek, Beyin Temelli Öğrenmenin, geleneksel eğitim anlayışlarına karşı çağdaş bir öğrenme yaklaşımı olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Beyin Temelli Öğrenmenin üç aşamada ele alındığına değinilerek bu aşamalar; öğrenme için beynin işleyiş kurallarının kabul edilmesi, bu kurallara göre öğrenmenin organize edilmesi ve öğrencinin aktif olması şeklinde sıralanmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı ve sonuçta öğrencilerin dini ve ahlaki değerler hakkında yeterli bilgilenemedikleri ve bireysel hayatlarında gereksinim duydukları bilgi, davranış, tutum ve değerleri istenilen ölçüde kazanamadıkları, kazanılanların da sadece bilişsel davranışlarla sınırlı kaldığı ifade edilerek, hedeflerin istenilen düzeyde gerçekleşememe nedenlerinden birinin beynin doğal öğrenme sürecinin göz ardı edilmesinden kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Kitabın 5 ve 13'üncü sayfalarında beyin temelli öğrenme yaklaşımına dayalı yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalara değinilerek din öğretimi ile ilgili bu konuda müstakil eserlere rastlanmadığı dile getirilmiştir. Bu nedenle, yazar tarafından çalışmanın

amacı; ortaöğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 10. Sınıf “Allah İnancı” ve “İslam’da İbadetler” ünitelerinin Beyin Temelli Öğrenme yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan ders planları ve etkinliklerle işlenmesinin, öğrencilerin akademik başarısı ile bilgilerinin kalıcılığına etkisi” olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmanın, ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde Beyin Temelli Öğrenme yaklaşımına dayalı öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile öğrenmelerin ne ölçüde zihinde kalıcı olduğunun tespiti ve Beyin Temelli Öğrenme ile ilgili, öğretmenlere örnek uygulama planları sunması nedeniyle önemli olduğu belirtilmektedir.

Kitabın 18 ve 85.’ci sayfalarında yer alan kuramsal çerçeve bölümünde, eğitimde kullanılan “temel kavramlar” eğitim içerikli etkinliklerin hayata geçirilmesi açısından farklı eylem ve süreçleri ifade ettiğinden değişik bakış açılarıyla tanımlanarak sadece bir tanım üzerinde ısrar edilmediği görülmektedir. Bu durum öğrencilerin okuduklarını anlayabilmeleri açısından önemli bir ilkedir.

Ayrıca yine bu bölümde “öğrenme, öğretim, öğretme” kavramlarını yanında, “öğrenme kuramları” beyin ve beyinde öğrenmenin oluşumu (beyin temelli öğrenmede öğretme-öğrenme süreci, beyin temelli öğrenme yaklaşımının temel ilkeleri, beyin temelli öğrenme yaklaşımının öğrenme ile ilgili stratejileri, beyin temelli öğrenmede öğretmene düşen roller), geleneksel öğretim ile beyin temelli öğretimin karşılaştırılması yer almaktadır.

Yazar eğitimde çok kullanılan, “İstendik yönde davranış değişikliği oluşturma süreci” tanımının yanına, “Değişen bilgiler ve elde edilen yeni bilgiler ışığında, öğrencinin ön bilgileriyle yeni bilgileri ilişkilendirerek zihinsel yapısını düzenleme ve geliştirme” tanımı ile eğitimin, “Çevre ayarlaması yoluyla, kişinin beyinde istendik biyokimyasal değişimler oluşturma süreci” tanımını ilave etmektedir. Böylece eğitim tanımlarında, zihne, beyne ağırlık veren tanımlara gidilmeye başlandığı görülmektedir. Eğitime, dış dünyadan gelen uyarımların, beyinde meydana getirdiği değişimler olarak bakılmaya başlanmasıyla, Beyin Temelli Öğrenmenin temelinin oluştuğu belirtilmektedir.

Çalışmada, “öğretim” teriminin de birçok tanımı yapılmakta ve konumuz açısından öğretimin, içsel bir süreç olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir, tanımı ile öğretimin beyin ile ilgili bölümüne dikkat çekilmektedir. Öğretim kavramının yanında, “öğretme” kavramının da çeşitli tanımları yapılarak, öğretmenin öğrencilere etkili öğrenme yaşantıları sağlayabilmesi için gelişiminin yanı sıra öğrencilerin “nasıl öğrendiğini” kavraması gerektiğinden de söz edilmektedir. Bunun için öğretmen, öğrencinin nasıl öğrendiğini, öğrenmeyi gerçekleştiren beyni, beynin işlev ve fonksiyonlarını, neler yapılabildiğini bilmeli ve öğretilcek bilgiyi öğretme-öğrenme ortamında (sınıfta) fayda sağlayacak uygun bir şekilde kullanabilmelidir” denilerek, Beyin Temelli Öğrenmeye dikkat çekilmektedir.

Öğrenmenin de çeşitli tanımları yapılmakta ve konu ile ilgisi bakımından, “öğrenmenin, zihinsel süreçlerde yeni yapıların oluşmasıdır”, tanımına vurgu yapılmaktadır.

Diğer bir deyimle öğrenme, çevresel uyarıcıların sinir sistemi ile teması, bilginin ilgili zihin bölgelerine kodlanarak/işlenerek uzun süreli hafızaya yerleştirilmesi, olarak tanımlanmaktadır.

Nörofizyolojik (Beyin Temelli) kurama göre öğrenme, fiziksel uyarımlar sonucu beyinde oluşan biyo-kimyasal değişimlerdir, denilmektedir. Başka bir ifade ile Öğrenme, nöronların yeniden birbiriyle bağlantı kurması sonucu gerçekleşen bir süreç, olarak tanımlanmaktadır. Beyin Temelli Öğrenme, öğrenme işlevini yerine getiren beynin biyolojik yapısının ve işleyiş kurallarının benimsenmesini ve öğrenme sürecinin bu işleyiş kurallarına göre yapılandırılmasını sağlamaktır.

Beyin Temelli Öğrenme yaklaşımı, insan beyninin işlev ve yapısına dayanan nörobilim, nörodilbilim ve bilişsel psikoloji ile bağlantı kuran bir öğrenme yaklaşımıdır. Diğer bir deyimle, öğrenciye bilginin verilmesinden ziyade, öğrencinin kendisinin almasının sağlandığı bir ortamda sürekli geçmiş yaşantısı ile ilgili örnekler verilerek, öğrencinin beynini aktif tutan, öğrenciyi ezberlemeye değil düşünmeye sevk eden, öğrencinin beynini aynı anda birçok noktada harekete geçiren, öğrencinin merakını uyandırarak, yenilikçi ve keşfedici bireyler haline getiren bir öğrenme yaklaşımıdır.

BTÖ yaklaşımının uygulanabilmesi için birbiri ile etkileşimli üç sürecin varlığından bahsedilmektedir. Bunlar:

- 1) Ahenkli biçimde daldırma: Öğrencilerin karşı karşıya bırakıldığı içeriğe yoğunlaştığı süreç
- 2) Rahatça almaya hazır olma: Beynin rahat bir şekilde öğrenmeye hazır hale getirildiği fiziksel ve psikolojik olarak güvenli ve motive edici bir öğrenme ortamının sağlandığı süreç.
- 3) Aktif süreçleme: Öğrenilenlerin, öğrenciler tarafından hem kişisel, hem de kavramsal olarak uyumlu bir biçimde birleştirilip içselleştirildiği süreci ifade etmektedir. Aşamalar arasında kesin çizgiler olmayıp, birbirlerini bütünüleyici ve destekleyici olarak yer almaktadırlar.

Din Öğretiminde Beyin Temelli Öğrenme:

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi çok yönlü bir derstir. Bu bakımdan bu dersle ilgili çalışmalar sırasında birden fazla yöntem ve tekniğe başvurulmalıdır. Etkin bir öğretim için yöntem zenginliğine gitmek bir zorunluluktur. Bilimsel çalışmalar, öğrenme üzerinde yoğunlaşınca ortaya çeşitli “öğrenme kuramları” çıkmıştır. Din eğitimi/öğretimi de bu çalışmalardan bağımsız düşünülemez. Beyin Temelli Öğrenme yaklaşımının, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde işe koşulması, öğrenciler tarafından daha kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine neden olur. Örneğin, beyin temelli öğrenmenin “Her birey eşsizdir” ilkesi, öğretimin bireyselleştirilmesi, öğretimde ferdi farklılıkların dikkate alınması ile ilgilidir.

“İnsanların akıllarına göre muamele ediniz ve yaklaşımda bulununuz,” hadisi bireysel farklılıklar ile ilgili olduğundan beyin temelli öğrenme ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Yazar, Hz. Muhammed zamanında, “anlamli öğrenmelerin sağlanması ve yeni öğrenmeler için yeterli zaman sağlanması” hususlarının uygulamada dikkate alındığını ve ashaba yeterli zaman verildiğini ifade etmektedir. Yine beyin temelli öğrenmede önemli bir yer tutan müzik, mizah öğeleri kullanma, hikâyeleştirme, çizgi ve şekilleri kullanımı, bugün çoklu zekâ kuramı diye ifade edilen uygulamalara ve yaparak yaşayarak öğrenmeye yer verdiği oyun gibi beyindeki dopamin seviyesinin artmasına ve dikkatin toplanmasına neden olan etkinliklerin Hz. Muhammed döneminde din öğretiminde bir metod olarak kullanıldığını bunların beyin temelli öğrenme yaklaşımı içerisinde uygulanma imkânı bulan metodlar olduğunu dile getirmektedir.

Yöntem araştırma deneysel bir desenle kurgulanmıştır. Deneysel modeli ise, deneme modellerinden “ön test-son test gruplu modeldir. Deney ve kontrol grubu olmak üzere yansız atama yöntemi ile iki grup oluşturulmuş ve deney öncesi ve sonrası ölçmeler yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına, deney öncesinde ve sonrasında “Allah İnancı” ve “İslam’da İbadetler” ünitelerinden oluşan “Başarı Testi” verilmiştir. Ön Test-Son Test, 20 adet çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Son testten sonra 21 günlük ara verilmiş ve Kalıcılık Testi uygulanmıştır.

Çalışma sonucunda Beyin Temelli Öğrenme Yaklaşımına dayalı DKAB öğretimin akademik başarı ve kalıcılık üzerinde anlamli etkisi olduğuna, öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve zevkli hale getirdiğine ulaşılmıştır. Özellikle Beyin Temelli Öğrenme konusunun ele alınması din eğitimi alanına önemli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca çalışma sonunda; çeşitli çalışma kâğıtları fotokopileri, başarı testi soruları, beyin temelli öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış ders planı örnekleri, etkinlik fotoğrafları, öğrenci günlüğü, öğrencilerin ders hakkındaki düşünceleri, uygulama yönergesi ve zengin bir kaynakça bulunmaktadır. Eserin yazım dilinin oldukça anlaşılır ve akıcı olduğu görülmektedir. Öğretmen ve araştırmacılara önerilir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

Demir, R. (2017). *Beyin Temelli Öğrenme Yaklaşımına Dayalı Din Öğretimi*, Adana: Karahan Kitabevi.